

У касним поподневним сатима коначно смо га примијетили - на гребену падине. Длака му је наkostenијешена, а велике, тамне очи фиксирају тачку у даљини, будне. Стадо пасе ниже на првој свјежој трави степа. Сваких неколико секунди, једна од њих подиже главу, њушећи вјетар.

Одједном, продоран звиждук експлодира у ваздуху. Дивокозе реагују инстинктивно на позив упозорења, све одједном скачу у акцију.

Монокуларом пратим њихове тачне покрете док јуре низ брдо. Кад уђу у велико снијежно поље, срце ми прескочи. Сиви предатор јури грациозном снагом. Вук самотњак, чупавог репа на крају мршаваг, влакнастог тијела.

Отворених уста, вук јури за запрештеним плијеном. Али откривен је прерано. У потјери која је услије-

Преграђена и осуђена на пропаст

Rewilders мисија // Поглавље 8 // Црна Гора

дила, дивокозе јуре кроз нераван терен остављајући за собом преда-тора, пораженог. Лов је завршен.

„Нећеш моћи да вјерујеш! Дођи! Дођи!” – Сљедећег јутра Brais се враћа у камп након истраживања околине, узбуђено блиставих очију.

Сада су му обје руке кржаве. Једном држи тибију, а другом забија нож дубоко у зглоб кука.

„Ово је најдивље месо које ћемо икада јести” – тврди он док један задњи дио отпада од тијела уз гласно крцкање – „Вукови су уловили

дивокозу!”

Животиња је пала синоћ - на мање од 100 метара од нашег шатора. Глава, унутрашњи органи и предња нога су прождерани, остало је остављено за касније. Обје задње ноге носе трагове зуба нанијетих током јурњава.

Док Brais скида кожу са ноге и сијече је на комаде, ја сакупљам дрва и ложим ватру. Кувамо месо са самониклим зачинским биљем и једемо ручак на сунцу, очију упртих у врхове с друге стране клисуре.

Налазимо се у планинама Црне Горе у потрази за *Rupicarpa rupicarpa balcanica*, подврстом дивокозе која је ендем овог региона - пола антилопа, пола коза.

А разлог зашто их тражимо је тај што су то вјероватно најкарактеристичнији становници овог крашког станишта. Старосједиоци земље у којој киша и снијег који се топи полако продиру у земљу, нестајући у невидљивом свијету ријека и језера. Подземни резервоар који храни бунаре неких од посљедњих ријека слободног тока Европе.

Дању, балканске дивокозе пију воду са истих тих извора. Током ноћи, оне улазе и искачу из наших снова.

Конечно почињемо да се спуштамо, зиму остављамо иза себе. Силазећи са планинских пашњака, налазимо на прво дрвеће које дрхти голо на вјетру. Како се даље спуштамо, све више и више листова избија из својих пупољака, формирајући крошњу зелене боје која је скоро флуоресцентна.

Тада букова шума уступа мјесто ливади гдје вода цури и избија из земље. Носи хладноћу зиме, али и мирис прољећа. Жабе крекећу поред базена пуних јаја. На дну се крију тритони. Ватрени даждевњак надгледа мјесто догађаја.

Ово је извор ријеке Комарнице, а ми смо ту да пратимо њен пут.

Стрме кречњачке литице надвишују нас, стотине метара високе. Усамљени борови хватају провалију са откривеним коријењем. Бујна шума се држи за стране.

На дну клисуре, јаче стежем весло. Окружена сам пјенушавом водом, гледам *Braisov* сплав како се појављује и нестаје у таласима испред мене. Љута хука ријеке одјекује о стијене као далека грмљавина. То је мој први пут на пак-raftу у дивљој, бијелој води, и нервозна сам.

Brais стаје у вртлогу након сљедећег бука и маше ми са великим осмијехом. Тај брзак је био тежак, али успио је. Сад је мој ред. Биће ту у случају да нешто крене по злу.

Дубоко удахнем и усмјеравам прамац ка буку. Кад напокон уђем, та-

лас ме подиже и вуче напријед. Ваздух је влажан од прскања. Чини се да вода долази са свих страна.

Одједном се појављује велика стијена која ми блокира пут. Једва је заобилазим, док ме струја скоро не преврне. Таласи адреналина ударили су ме у исто вријеме када и ледена вода. Сада сам постранце, али још увијек у свом сплаву. Уз неколико снажних потеза, исправљам чамац, плутајући низводно, узбуђена.

Након што смо тог дана направили камп, сједим на малој плажи од бијелог опраног шљунка и посматрам змију која пеца близу обале. Попут ње у води, мој ум стално зарања у иста питања, изнова и изнова: Колико ће се високо попети вода ако поплаве кањон? Хоће ли та древна стабла уз падину бити потопљена? Гдје ће змија отићи?

Неколико километара низводно, државна предузећа - електропривреде из Црне Горе и Србије желе да изграде хидроелектрану, стварајући акумулацију дужине више од 17 км, која би потопила све што смо видјели и доживјели.

Покушавам да замислим ту масу воде преко себе, погађајући линију водене површине на сунцем обасјаним литицама. Брана би била висока 171м.

Прошло је седам дана веслања овим угроженим дијелом ријеке. Седам дана страхопоштовања према ономе што јесте, и туге за оним што би могло да буде изгубљено.

Ријетко богатство дивљих станишта гдје бијесна бијела вода тече

кроз старе шуме. Гдје водопади прскају у тихе базене прозирног смеа. Гдје ноћу свици освјетљавају клисуру као звијезде луталице.

Током ове седмице, кањон почињемо да доживљавамо као свијет за себе - уточиште.

А то је оно што кањони заправо јесу - сигурни простори заштићени од људских и климатских стресора. Уточишта у којима се флора и фауна може развијати и опстајати без сметњи.

Онда, у једном од наредних дана доживљавамо да ток престаје. Нетакнута Комарница улази у вјештачко језеро и умире.

Њено гробље је Пива, акумулација коју је створила огромна хидроелектрана изграђена 1970-их година. Некада и сама ријека слободног тока, Пива је била преграђена и осуђена на пропаст. Педесет година касније, то није ништа друго до устајала топла бара посута плутајућим острвима крхотина.

У њеном неплодном пејзажу, више него икад разумијемо зашто се наши партнери у Црногорском друштву еколога чврсто супротстављају електропривредама које сада циљају на Комарницу.

Хоћемо ли дозволити да преостале дивље ријеке Европе постану још једна индустријска локација? Још један извор профита за неколицину?

Текст: Eva Hubner,
активисткиња

Фотографије:
Brais Palmas, еколог

